

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Рівненський державний гуманітарний університет

Художньо-педагогічний факультет

Кафедра образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва

Пояснювальна записка

до дипломної роботи

освітньо-кваліфікаційного ступеню –“магістр”

на тему: “**Мистецтво батику в історичній ретроспективі**”

(на прикладі декоративного панно “Вічність в традиції”, батик)

Виконала: студентка II курсу, групи ДПМ-61

Спеціальності 023 Образотворче мистецтво,

декоративне мистецтво, реставрація

Давидюк Надія Миколаївна

Керівник: канд. філологічних наук, доцент

Вернюк Ярослава Степанівна

Рецензент: канд. мистецтв., науковий

працівник Інституту народознавства НАН

України (Львів) Олійник Ольга Володимирівна

Рівне – 2020р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ІСТОРИЧНА ЧАСТИНА	
1.1 Екскурс в історію батику, технологія виготовлення розвіток в Україні та світі.....	7
1.2 Писанкарство, як традиційний вид декоративно-прикладного мистецтва в Україні та джерельна база для художників-текстильників.....	14
1.3 Компарування батику та писанки.....	24
РОЗДІЛ 2. ТВОРЧА ЧАСТИНА	
ВІД СТВОРЕННЯ ЗАДУМУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ, ДО ТВОРУ В МАТЕРІАЛІ	
2.1 Виникнення задуму творчої роботи та ескізний пошук.....	26
2.2. Основні композиційні прийоми задіяні у створенні ескізів.....	30
2.3 .Семіотика кольору в декоративному панно «Вічність в традиції» (батик).....	34
РОЗДІЛ 3. ГОЛОВНІ ТЕХНОЛОГІЧНІ ЕТАПИ ВИКОНАННЯ ГАРЯЧОГО БАТИКУ	
3.1. Підбір матеріалу для реалізації розпису по тканині	36
3.2 .Основні технологічні етапи виготовлення роботи в матеріалі.....	37
3.3.Проведення економічних розрахунків та обґрунтування затрат при виготовленні дипломної роботи.....	41
ВИСНОВКИ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	44
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Сучасне українське мистецтво базується на традиціях українського народу та зразках художніх творів. На жаль, любов до цінностей національної культури в сучасній молоді з часом зникає. Проблемою в цьому є недостатнє опрацювання в школах такого предмету, як художня культура і мистецтво.

Переглядаючи іншомовні статті та книги за темою історії батику ми нашттовхнулися на те, що в деяких джерелах йде мова про писанки, їх там називають *pysanka* або *batik eggs*. Але все виявилось дуже логічно. Назву вони отримали через ідентичність техніки. Саме це нас зацікавило і спонукало до дослідження історії виникнення не тільки батику, а й нашої рідної писанки, та здійснити порівняльну характеристику.

Важливою проблемою сьогодення є втрата корінних традицій нашого народу. Можливо саме такі характерні вироби, пісні, звичаї, мова і є тим золотом, яке треба берегти, щоб не втратити свою самобутність. Адже саме традиції роблять нас нацією, особливими та індивідуальними, відповідно до особливостей народу, життя, місцевості, де ми проживаємо.

Об'єкт дослідження – писанка та художній розпис тканини (батик).

Предметом дослідження є – традиційні ручний розпис тканини у декоративно-ужитковому мистецтві, особистісна культура нації та розвиток її традицій.

Мета даної роботи полягає у дослідженні, вдосконаленні та поглибленні знань історії декоративно-прикладного мистецтва, а саме техніки гарячого батику, визначити спільне та відмінне між ним і традиційною українською писанкою. Розглянути історичні витоки розпису тканини в техніці батик, засвідчити визначальну роль занять із розпису для творчого розвитку особистості, та тим самим збереження самобутніх традицій через декоративно-ужиткове мистецтво.

Завданням є компарування технології розпису гарячий батик та розпису писанки.

Втілення мети вимагає виконання ряду завдань:

- опрацювати науковий та художній матеріал з обраної теми;
- здійснити пошук ескізної бази;
- виконати проект;
- реалізувати творчу частину в матеріалі, застосовуючи необхідні художні технології;
- оформити творчу дипломну роботу;
- провести розрахунки затрат на виготовлення мистецького твору;
- підсумувати опрацьований матеріал у висновках;
- підготувати та оформити джерельну базу і додатки;

На нашу думку ця тема є **актуальною** у теперішній час, і її вивчення буде цікавою пробою наукового дослідження, вона буде накопиченням характерного досвіду у самобутній творчості. Мистецтво батику, писанки древнє та популярне серед художників, що важко залишити його в стороні. Науково-творча записка дозволяє дізнатися про традиції минулого, через історію поданих видів декоративно-ужиткового мистецтва. Тема є актуальною, новаційною, бо існує магічна таємниця від створення унікальних старовинних мистецьких виробів до сприйняття їх сучасністю.

Методи дослідження: спостереження, компарування, історичний виклад джерел, пошук художньої ідеї, практичне виконання в матеріалі.

Спостереження - цілеспрямоване сприйняття педагогічного явища, у процесі якого дослідник отримує конкретний вияв фактичного матеріалу. При цьому ведуться фіксації за кожним етапом спостережень.

Аналіз за компаруванням, в основі цього методу є порівняння окремих параметрів, паралельно сукупних ознак досліджуваних об'єктів, визначення відмінностей і спільних рис між ними. Широко застосовуються порівняння для систематизації і класифікації понять, що дають змогу зіставляти невідоме з

відомим, сучасне з минулим, пояснити новації через наявні поняття і категорії. Роль такого методу - у набутому пізнанні творчого процесу.

Історичний виклад джерел – опрацювання відповідного матеріалу, що відноситься до теми, характеризує її. Він є важливим етапом дослідження, оскільки дає змогу уявити відповідну тему за етапами розвитку. Використовуючи логічний метод, дослідник вводить опрацювання критичного аналізу і формулювання перших пропозицій, розвиває існуючі теоретичні уявлення, висуває нові теоретичні припущення. Історичний метод створює можливість для всебічного дослідження явищ і подій у хронологічній послідовності, відкрити їх внутрішні зв'язки та закономірності розвитку.

Пошук художньої ідеї образу – спочатку вони знаходяться у мисленні автора, а потім виражаються у матеріалі. Саме художні образи, які є досить складними структурними утвореннями, уособлюють своєрідність художнього мислення автора і визначають рівень його професійного розвитку.

Художній образ є водночас категорією психології, як утверджуючий елемент функціонування у психіці людини, та може бути виявом естетики та мистецтвознавства категорією естетики і мистецтвознавства, як художня одиниця. Психологія дозволяє визначити чітко образ, як узагальнену картину світу (явища, предмету), що утверджується за результатом переробки інформації, яку отримує людина через осмислення. Художнє вивчення через абстрагування є визначальною особливістю діяльності митця та основою досягнення образного виразу твору.

Практична реалізація в матеріалі – передбачає виконання задуму художньої ідеї за змістом та образом визначеної теми, відповідно до завдань.

Дипломна робота виконана у визначених частинах:

Перша – пояснювальна записка (теоретичне, наукове обґрунтування), яка включає: вступ з розкриттям теми та мети твору; історичної частини - опрацювання матеріалу, що стосується конкретної теми; творчої частини, в якій подано творчі пошуки над ескізами і сам проект; технологічної частини, в якій

представлено процес за етапами виготовлення твору; висновки; список використаної літератури; додатки.

Друга частина – проект до дипломної роботи.

Третя частина – творча робота в матеріалі (гарячий батик).

Практичне значення декоративного панно «Вічність в традиції» (батик), може використовуватись як експонат виставкової експозиції, а також буде чудовим доповненням у збагаченні інтер'єру житлових будинків, будинків культури, залах бібліотек та в університеті.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати проведеного дослідження у формі доповідей і тез були представлені на: III Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю “Український та європейський мистецькі простори: історія, теорія, практика” (м. Рівне, 23-24 жовтня 2019р.) на тему “Функціональне призначення батику у країнах Стародавнього Сходу”; науково- практичній конференції «Інструменти і механізми модернізації наукових та освітніх процесів» (м. Львів, 20-21 грудня 2019 р.), - доповідь “Художній розпис тканин у техніці “батик” та українська писанка: спільне та відмінне між ними”.

РОЗДІЛ I. ІСТОРИЧНА ЧАСТИНА

1. Історичний екскурс в історію батику, технологія виготовлення, розвиток в Україні та світі

Batik – індонезійське слово, де – ba – означає “бавовняна тканина”, а - tik – “крапля”. Вважається, що такий спосіб фарбування тканини вперше був застосований тубільцями на о. Ява, з часом перенесений в інші країни Азії, Європи.

Художній розпис тканини - це мистецтво, яке сягає у глибоку давнину. За першими записами відтворення їх розуміли, що батик є дуже давнім видом мистецтва оформлення текстилю, адже про це згадується ще в “Природній історії” Плінія.

На початку XVII ст. голландці, які подорожували Індонезією, звернули увагу на вражаючу схожість храмових батиків-панно цієї країни з фресками християнських церков. Завдяки їм батик потрапив до Європи, це мистецтво було модернізоване, воно перетворилось на напівпромисловий спосіб прикрашання тканин.

У 1811 році острів Яву окупували англійці. Вони привезли з собою і “свій батик”. Однак, їхню якість неможливо було зрівняти з майстерністю яванців. Саме у ці часи зруйнувався стереотип про те, що батиком можуть займатися тільки жінки. Пов'язано це було насамперед із тим, що відбувся перехід до техніки нанесення візерунка мідним штампом [8, с. 83].

Батик був розповсюджений також і в Індії, де він мав назву “бандхана”, у Китаї – “лацзе”, в Японії – “рокетті”. Саме за допомогою батику у цих країнах позначали свій соціальний статус. На початку XIX століття Міязаки Юзен створив свій власний стиль, використовуючи трафарети і фарбування із захисним складом.

На початку 17ст. до Індонезії потрапляють голландці, саме вони відкрили батик для Європи.

На даний період часу слово “батик” стало більш багатозначним, ніж було в період свого народження в Індонезії. Зараз так називають практично всі види

ручного розпису тканини: вузликів батик, холодний батик, гарячий батик, вільний розпис, розпис за допомогою аерографа.

Різновиди батик

Сучасний розпис тканин як галузь професійного декоративного мистецтва нараховує цілу низку способів оздоблення тканин: “гарячий батик” (класичний), “холодний батик”, вільний розпис, розпис зі солями та згустками, “плангі»” (“трітік”, і “іе-сіуе”), різноманітні комбіновані техніки розпису тощо. В художньому оздобленні тканин застосовуються також ручні техніки нанесення орнаментальних елементів способом трафаретного друку, фотофільмдруку, друку різноманітними штампами (“батик-чап” або “батик-джеп”).

“Гарячий бати”, або класичний батик – це технологія розпису тканини за допомогою розплавленого воску, парафіну (резерву) та фарб. У технології гарячого батика розрізняють три способи виконання: простий (в одне перекриття), складний (у два і більше) та робота “від плями”.

Простий спосіб полягає в тому, що світлий малюнок резервують гарячим воском, а решту малюнка фарбують темнішою фарбою.

Складний спосіб має кілька перекриттів.

Процес розпису починається з нанесення малюнку на тканину, а саме на шовк білого кольору. Ділянки, які потрібно залишити в білому кольорі, покривають резервом, після чого тканину розписують. Наступним процесом є резервування воском профарбованих ділянок, далі все повторюється. На завершальному етапі, (за бажанням) віск надламують - це так званий ефект “кракле”, або “ламанка”, і в тріщини додають барвники різних кольорів. Потім зайву фарбу видаляють, а віск випарюють праскою, в результаті малюнок залишається на тканині.

Розпис «від плями» є складним і водночас дуже цікавим методом розпису тканин. Принцип роботи такий самий, як і при складному способі, але замість суцільних послідовних перекриттів усієї тканини наносять розпливчасті плями різних кольорів.

Раніше віск наносили загостреною бамбуковою паличкою-пером, пізніше – пензлем або традиційним інструментом – чантінгом. На даний час винайдено батик-штифт.

У древності було відомо декілька фарб, якими фарбувався одяг з дуже тонкої вовняної та льняної тканини, а також шовку. Тканина прикрашалась орнаментами у вигляді смуг. Найвідомішою фарбою був пурпур, він мав декілька відтінків: темно - бузковий, червоний і інші рослинні фарби.

Холодний батик – спосіб прикрашання тканин, при якому розпис має, як правило, замкнутий контур, обведений резервуючою сумішшю. Малюнок, як і при класичному батику виконується фарбами.

Існують різні види резерву:

- каучукоподібна субстанція, виготовлена з молочного соку екзотичних дерев (вона не розчиняється у воді, а стає більш текучою завдяки бензину;
- розеднувальні засоби для нанесення контурів, які розчиняються у воді;
- резервуюча суміш із парафіну, бензину, гумового клею та каніфоллю, який розчиняється бензином [33, с.187-188].

Для нанесення контурів на тканину використовується спеціальний інструмент – скляна трубочка із загнутим кінцем, яка має спеціальний резервуар.

Контур малюнка повинний бути замкнутим, адже при заливанні певної площини фарбою вона може вийти за межі контуру. Фарба наноситься пензлем, або ватними тампонами.

Розпис “по-мокрому” - це технологія розпису, коли одна фарба повільно вливається до іншої. Один із різновидів роботи по вологій тканині полягає в тому, що окремі плями посипають сухими фарбами, порошини яких, торкнувшись її утворюють візерунок із кольорових крапок і патьоків, що нагадують хвости комети.

Коли використовується ця технологія розпису тканин, можливо створення різних цікавих ефектів. Так званий «сольовий ефект» досягається за допомогою кухонної солі. Завдяки гігроскопічним властивостям кристалів сіль притягує

вологу і разом з нею фарбник. Через це рівномірна поверхня певного кольору урізноманітнюється.

Ефект звичайної мочовини надає розпису оригінального вигляду. Це відбувається за рахунок того, що її гранули розкладені пінцетом на вологій тканині, створюють биті горошини, крім того, вона здатна з'єднати барвник, внаслідок чого на тканині утворюються особливі структури.

Вільний розпис по тканині є додатковим ефектом, який збагачує її поверхню. Він дуже схожий на живопис і залежить від творчого задуму. Цей ефект можна поєднувати з сольовим, або з желатиновим ґрунтом і завдяки цьому створювати різноманітні композиції. Це дає змогу досягнути найменшої пливучості фарб - зберегти форму мазка.

Також з метою утворення рельєфу наносяться акрилові рельєфні пасти.

Отже, холодна техніка батику відрізняється від гарячої техніки своїми неповторними переходами, напливами, розтяжками тону, із кольору в колір і різноманітністю відтінків, а також особливостями своїх додаткових ефектів, які надають ще більшого неймовірного, вражаючого виду для звичайного глядача.

Використання техніки батику в одязі

Цікаво те, що тканина, яка прикрашена технікою батику, використовується в одязі. Багатьом індонезійським провінціям характерно носити одяг з візерунками та кольором, притаманним саме їхньому регіону.

На острові Ява, а саме північному сегменті, використовують яскраві кольори й зображення квітів та птахів. Батик, центрального регіону острова, має більш вузьку палітру кольорів і геометричні мотиви.

Саронг – тканина яку обмотують навколо тіла, має прямокутну форму, ще нагадує вільну спідницю. Дуже популярне вбрання, яке носять, як чоловіки так і жінки.

Ікеткепала – традиційний чоловічий головний убір. Це квадратний шматок тканини обмотаний навколо голови, як тюрбан. Використовується з обов’язковим елементом одягу під час різних церемоній [41, с.6].

Селенданг – це один із традиційних видів одягу, жіноча хустка. Використовується повсякденно, вона є дуже практичною і водночас красивою. Її носять, на голові щоб захиститися від сонячних променів також і обмотуються нею, так щоб було зручно носити дитину, а також продукти з ринку.

У даний час за допомогою техніки батіку створюється одяг, усіх комплексів – від штанів до вишуканого вбрання. Також створюються панно, картини, скатертини. Візерунки розпису, належали кожній родині і ретельно охоронялися. За малюнком на одязі можна було визначити приналежність людини до касты, її суспільне становище і родинні зв’язки. Сюжетами для розпису використовувалися як абстрактні малюнки, так і складні орнаменти - для прикраси одягу [33, с.185-186].

Отже, проаналізувавши та дослідивши ряд інформаційних джерел, були знайдені такі визначення батіка:

- батик - це узагальнена назва різноманітних способів ручного розпису тканини. В основі всіх цих прийомів лежить принцип резервування, тобто покривання що не пропускає фарбу складом тих місць тканини, які повинні залишитися не зафарбованими і утворити узор;

- батик - спосіб фарбування тканин, заснований на застосуванні резерву, спеціальної речовини, що не пропускає фарбу. За класичною методикою після того, як на тканини зроблений малюнок резервом, а вільні ділянки прокрашені, резерв знімається, і на його місці залишається вигадливий візерунок;

- батик - це не що інше, як техніка розпису тканин за допомогою воску та барвників. Також батиком називають вже розписану тканину;

- батик - це малюнок, нанесений особливим способом, спеціальними незмивними фарбами на тканину. Батик - batik - індонезійське слово. У перекладі з Індонезійського слова - ba - означає бавовняна тканина, a-tik-“точка” або

“крапля”. Ambatik - малювати, покривати краплями, штрихувати. Індонезію словники називають батьківщиною батика, і закріпилося в світовій культурі саме індонезійське слово [41, с.5].

Розвиток батика в Україні

У Київській Русі ручний розпис був відомий ще з християнської доби X-XI ст. Це мистецтво поєднувалося з різьбярством, так як для нанесення малюнку використовували дерев'яні штампи. Також пізніше з'явилась біло-земельна набивка – кольорові штампи на білому тлі.

Наступним кроком стало винайдення друкарських машин. Малюнок майстра-гравера вирізали на металевих валах, які занурювали в фарбу, прокочували по тканині, наносячи візерунок. Якщо малюнок був кольоровим, підготовлювали декілька таких валів – для кожного кольору фарби.

Іноді при оформленні тканини використовували одночасно два способи прикрашання – переплетення ниток і розпис (або вибійка). Такими були китайські тканини “кесе”, в яких ткацький візерунок доповнювали розписом пензля.

У СРСР батик з'явився у 20-х роках, в основному він розвивався у великих містах Москва, Київ, Одеса, Тбілісі, Санкт-Петербург. Здебільшого художники створювали хустини, шалі, декоративні тканини, штори. Також на той час була популярна велика кількість орнаментів із радянською символікою.

Найвідомішими майстрами того часу були: А. Алексахіна, Н. Вахмістров, К. Маліновська, С. Марголіна, І. Іноземцева. Вони створили перші композиції в техніці батика, в основі яких лежало класичне розуміння геометричного й рослинного орнаментів – панно на теми “Москва”, “Праця”, “Весна”.

З часом роботи в техніці батик почали з'являтися на виставках Литві та Латвії. У 70-ті роки вихідці із Строганівського училища, почали займатися “авторським батиком”, що на той час було рідкістю. Саме після цього батик, як повноцінний вид мистецтва, став повноправним “учасником” виставок [11, с.106-110].

На даний час в техніці батик плідно працюють такі українські художники як: Т. В. Мороз (Київський шовковий комбінат), М. В. Токар (Львівська академія мистецтв, кафедра художнього текстилю; кафедра ОДПМ, РДГУ), Т.А. Баголіка та І. В. Суржикова (Черкаський шовковий комбінат), Л.В. Довженко, Н.Г. Пікуш, Н.В. Лапчик та інші [49].

1.2 Писанкарство, як традиційний вид декоративно-прикладного мистецтва в Україні та джерельна база для художників-текстильників

Українська писанка містить в собі цілий комплекс свідчень своєї приналежності до надзвичайно давніх культурних пластів, зв'язку з визначними явищами віддалених епох. Наявність у ній, поруч з християнським ритуально-символічним значенням, безсумнівних зв'язків з язичницькими віруваннями, розробленість декоративної системи, що містить ряд орнаменталізованих язичницьких символів тощо, дозволяють вважати, що витoki мистецтва писанки лежать у художній творчості первісного суспільства, коли ця символіка сформувалась і закріпилась у свідомості людей.

Донедавна серед археологів була поширена думка, що в первісному суспільстві не було мистецтва. Базувалась вона на сучасному розумінні мистецтва, як уособленої галузі культури, а також на твердженні, що вияви зображальної діяльності людини ще кілька тисячоліть тому мали завжди знаковий, тобто суто прагматичний зміст.

Мистецтвознавцям давно вже була зрозумілою неправомірність заперечення і духовної, і художньої діяльності, бо загальновідомо, що вона започаткувалась в пізньому палеоліті [56, с.23].

Знаковий зміст не може бути в суперечності з художньою формою: такі її ознаки, як ритмічна організація, орнаментальність, стилізація, узгодженість з формою предмета можуть бути доведені навіть математично. Важко заперечувати і суто емоційні ознаки художності та виразності мистецтва.

Отже, за дослідженням Т. Кари-Васильєвої (ІМФЕ ім. М. Рильського НАН України) світ мистецтва, художніх образів зародився саме в первісний час [17].

За археологічними матеріалами сакральна роль яйця чітко фіксується з часів ранньої бронзи, де вони були культовими елементами поховального обряду. Шкарлупа яєць знайдена в курганних похованнях (III – поч. II тис. До Р. Х.).

У добу пізньої бронзи культові яйця виготовлялись з каменю або глини, шкаралупа справжніх яєць у похованнях того часу не знайдена.

Нічого не відомо про культові яйця слов'ян другої пол. I тис. Серед археологічних знахідок вони з'являються в X ст., коли Київська Русь уже прийняла християнство. Це так звані писанки, порожні всередині, з отвором для ручки з тупого кінця. Їх поверхня вкрита поливою з розписом, або круговими смужками. У середині такі писанки мали керамічну кульку і при потр'ясанні торохкотіли. Колір писанок - поліхромний: чорний, жовтий, коричневий іноді білий. Такі писанки побутовали по всій території Київської Русі і являли собою ремісничу продукцію, що потрапляла і за межі країни [56. с.22-24].

Отже, все вищесказане свідчить про глибинні витoki культової ролі яєць в обрядах народів, які населяли територію України. Яйця мали охоронну функцію, пов'язані з пережитками магії, тотемізму.

Археологи не мають ще жодних підтверджень про існування на території України християнських чи язичницьких фарбованих або розписаних справжніх яєць. Тому можна зробити висновок, що великодні писанки з'явилися в Україні значно пізніше.

Орнаментика і символіка української писанки

За давніми легендами наш світ виник із величезного космічного яйця, яке плавало в морській безодні. Зі шкарлупи утворилося небо, з плівки – хмари, з білку – вода, а з жовтка земля. Наші предки трактували яйце як символ Сонця, частка життєдайної сили. Але, щоб яйце мало ту чарівну силу поверхню його фарбували в червоний, зелений, або жовтий колір. Такі яйця отримали назву крашанки.

Ще в давнину люди наносили різні магичні символи на поверхню яйця (шкарлупу), так звані малюнки-молитви. Так і створювалися писанки, на яйці були «записані» як подяки, так і прохання. Писанки приносять добро, щастя, достаток, здоров'я та мають захисну функцію.

Це мистецтво, започатковане первісною людиною, стало споконвічною та невід'ємною окрасою весняних свят, які після прийняття християнства зосередились довкола Воскресіння Христового.

Знаки та символи слугували людям мовою спілкування з природою. Таким чином, за віруванням предків створилися обереги, які відганяли нечисту силу. Все, що робили у давнину, мало функціональне значення.

Яйце, яке символізує початок життя, вважалося оберегом. Ще так вважали певний ряд символів і предметів, які різьбили з каменя, знарядях праці, зброї, малювали на стінах, вишивали на одязі. Ці символи малювали і на яйцях, щоб зміцнити їх магічну силу. Таке магічне яйце називали – “писанка”. Бджолиний віск, вода, вогонь, фарби – це ті речі, без яких писанка не можлива, особливо магічна [30].

Зародження певних магічних обрядів, орнаментів та магічних мотивів почалося ще в первіснообщинному ладі. В епоху пізнього палеоліту розвивалось геометричне зображення. Це поява ромба, кола, хреста, зигзагоподібні і хвилясті лінії. Також з'являлися примітивні зображення змії, ялинки, сонця. Це все поклало міцний фундамент, щоб в подальшому розвитку людства стати основою народного орнаменту в різних видах мистецтва, зокрема в міфологічній писанці.

З початком розвитку писанкарства були спроби ввести нові орнаменти і декоративні елементи, але це було нелегко, тому, що писанка в народі того часу була універсальним магічним оберегом. Вона захищала від грому, вогню і від різних нещасть та хвороб. Але ця чарівна дія не передавалась автоматично кожній писанці: щоб вона стала оберегом, її треба було декорувати відповідним орнаментом, дотримуючись, звичайно, певного обряду. Відповідно до орнаменту писанка і діставала свою назву.

За християнських часів писанка стала втіленням радості й віри у Воскресіння Христове. Тому варто приділити і велику увагу саме християнському погляду на писанку, особливо на її символіку.

Освячені писанки володіють силою не від символів, що зображені на яйці, а від самого обряду освячення, під час якого на них сходить Дух Святий. Символіка неперевершеного за красою українського орнаменту не повинна стати знаряддям магії та чаклунства, вона застосовувалась з молитвою-проханням.

Зауважимо, що символічними є не тільки орнамент, а й колір, яким розписували писанки:

Червоний колір – символізував радість життя, любов, здоров'я, владу. З іншого бачення він також був пов'язаний із відходом у “інший” світ.

Жовтий колір - місяць і зорі, достаток, урожай.

Блакитний – небо, повітря, воду, а в містичному значенні – здоров'я.

Зелений – весну, воскресіння природи, багатство світу.

Коричневий – земля, схиляння її до надання дарів та плодів.

Чорний з білим – пошана духів померлих.

Чорний колір, так само, як і червоний, пов'язується з богом потойбічного світу, а також є символом землі, її плодючості.

Поєднання кількох кольорів мають різне значення, зокрема писанка яка мала 4-5 кольорів, знаменувала родинне щастя, мир, любов, здоров'я, успіх.

Найдавніші писанки мали 2-3 кольори.

Кваліфікація писанок за орнаментальними мотивами (традиціями)

Писанки за орнаментальними мотивами можна кваліфікувати як: геометричні, рослинні, зооморфні, антропоморфні, релігійні, побутові.

Геометричний орнамент – найбільш давній у писанці, він властивий усім етнорегіонам України. На багатьох писанках зустрічається зображення Вогню, Сонця, Зорі.

На писанках Вогонь позначається знаком «триріг», «трикварт» - це знак пов'язаний з богом землі (кам'яний вік), вогонь був одним із його атрибутів. Цей знак є символом родючості. Він складається з трьох заокруглених або ламаних гачків, що виходять із спільного центру (мал.1).

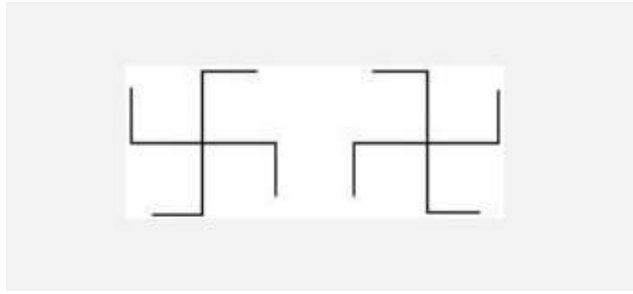
(Мал.1)

Писанки такого плану із Західного Поділля мають назву ‘крутороги’, а білі лінії “трикаерта” чітко видно на чорному тлі. Також ми можемо спостерігати найчастіше використання цього знаку на писанках Уманського та Черкаського районів. Писанки з цим знаком мають багато різних народні назв наприклад: ‘листки’, “баранячі роги” [56, с.32].

Сонце – знак, який символізував джерело життя. Солярна символіка має багато різних форм. Це як давні знаки, такі як: косий хрест, свастика, трикварт, коло, крапля, коло з крапкою в центрі, концентричні кола та зображення сонця у більш реальних формах, у вигляді кола, з прямими променями чи трикутниками. На писанках сонце зображується як восьмипроменева розетка, зірка. У вигляді восьмикутної білої зірки сонце відображуються на писанках з Центральної Галичини. У Рівненщині (XX ст.) такий орнамент використовувався при проведенні Великодніх піснеспівів. Писанки, які мають зображення сонця називаються “рожі”, “ружі”.

Свастя-хрест, або сварга – оріанський знак вогню. Інші назви цього знаку – “свастика”, “чотириніг”. Писанка з цим знаком несе в собі щастя, частку тепла, красу і радість душі. Також наші предки на весіллях подавали молодим посуд із цим знаком «на щастя».

Існує два види сварги: пряма - правостороння, та обернена – лівостороння (мал.2).

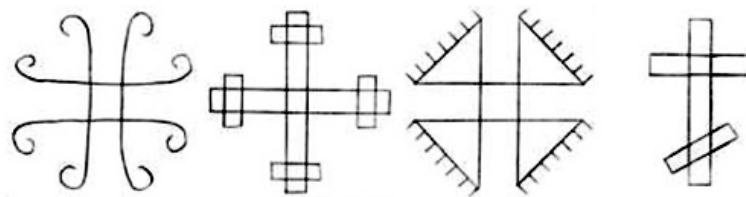
(Мал.2)

Правостороння є символом світла та добра. А обернена сварга з заокругленими відрогами в ліво символізує жіночу негативну енергію, зло, руйнування.

На українських писанках сваргу називають “ламаний” або “гачковий хрест”, “п’явки”, “півнячі гребінці”, “качині шийки”. Зображення сварги найбільше зустрічається на писанках Волині, Наддніпрянщини (Черкащина, Немирівщина) та ін..

Хрест – символізує світотворення, позначає вічне життя. У давніх віруваннях хрест був пов’язаний з богом Землі, позначав чотири сторони світу.

Існує кілька сотень різновидів хреста. Найпоширенішим на писанках є «грецький хрест» з чотирма відрогами однакової довжини. У християнській православній символіці хрест є символом очищення та освячення. Через хресні страждання Ісуса Христа за рід людський хрест став найвеличнішим символом його влади і сили.

(Мал.3)

Розета – орнамент який символізує Бога-Творця, також є символом Сонця. Вона утворюється з комбінації двох свастик, або двох триквартів і буває восьмираменним та шестираменним.

Зорі називають “ружами”, їх порівнюють з доброю та вродливою дівчиною, яка є головною богинею великодніх свят – адже саме на Великдень у церквах правиться всеношна, і на зорі освячується паска, крашанки та писанки [56, с.33].

Крапка – це стародавній орнамент, він символізує зерно, що проростає. Зустрічається по всій території України. За християнською легендою, крапки на писанках – крапанках – це сльози Божої Матері.

Поширеним символом на писанках є ромб. Він є символом родючості. На писанці він зустрічається як у вигляді окремого символу, так і у сполученні з іншими. Ромбічний малюнок зустрічається на писанках в поясах. Він поширений у всій Україні.

Сигма – знак змії, символічне позначення бога Підземного світу. На зразках трипільської кераміки цей знак був дуже поширеним. Змій є охоронцем домашнього вогнища та володарем підземних скарбів. Багато писанок з цим знаком зустрічаються на Західному Поділлі.

У трикутнику, який є також достатньо поширеним, символізує втілена ідея триєдності природи Всесвіту (небо, землю і людину). Це символ божественної трійці. У давнину він символізував батька, матір і дитину. Трикутники часто розміщені на писанках в основі «вазонів», «Дерева життя». З сорока восьми трикутників складається малюнок «сорокаклин». Сорок клинців присвячуються сорокаденному посту перед Великоднем.

Драбинки. Цей символ тісно пов'язаний із «Деревом життя». Драбинка – символ сходження до вершини духовності, до Бога, до неба, до кращого життя. Це типова галицько-волинська писанка з прямолінійною рівнобіжною заштрихованою поперечними штришками серединою.

Ріжки, кривульки, закрутки. Це писанки які мають криволінійні візерунки різних форм. Біла крива лінія вгору-вниз, яка зображена на червоному, або синьому (темному) тлі. Кривулька, або безконечник – філософський погляд на життя (початок та кінець). Це символ вічності руху сонця та місяця, зміна дня і ночі, пів року [56,с.42-46].

Рослинний орнамент

Дерево життя умовно ділиться на три частини: земна, підземна та небесна. Символічна композиція “Дерева життя” повинна сприяти тому, щоб час не

зупинився, і ритм життя підтримувався. Космацькі (Гуцульські) писанки найвиразніше відтворюють картину будови Всесвіту. Вона розбита на три частини, де перша зображує зону неба, друга – зона землі, а в нижньому сегменті зображена риба – це підземне царство. Зразки писанок, де відображено “Дерево життя”, зустрічаються в багатьох регіонах України.

“Баранячі ріжки”, “завиток” - знаки рослинності, щорічне відродження природи. Цей знак найбільш розповсюджений на Волині та Полтавщині. Баран уособлює чоловічу силу.

“Рожа” є одним із найголовніших орнаментів, які відображають на писанках. Вона уособлює в собі як сонце, так і зорю. Поширена по всій території України.

Дуб – символ чоловічої сили, довголіття, вірності та розвитку. У християнстві дуб – символ Христа, як сили що проявляється твердістю у вірі. Мотиви дубового листа досить поширені на Черкащині, Східне Поділля, Західне Поділля, Полтавщині, Харківщині.

Сосонка, смерека, ялина. Візерунок сосонки дуже стародавній, вона символізує вічне життя. А от ялинова гілка, навпаки – жертовність та перервність земного життя.

Яблунька, груші, вишні. Яблуні та яблука означають плодючість, любов та мудрість. Найчастіше писали такі писанки там, де розводять садки.

Барвінок, хміль. Це символи хлопця, молодого парубка. Барвінок - символ народження, шлюбу, смерті.

Соняшник. Писанки із зображенням соняшника поширені переважно у Наддніпрянщині.

Квіти. Вони є одними із найпоширеніших візерунків на Чернігівщині, Полтавщині, Київщині, Львівщині. Жінки, які хотіли мати дітей писали писанку з квітами і дарували їх дітям. На таких писанках зазвичай стилізовано зображували ружі, айстри, жоржини, півонії, бузок.

Мак – символ родючості та продовження людського роду.

Зооморфні мотиви

Зооморфні мотиви - зображення на писанці фігур тварин, таких як: коні, олені, риби, змії, а також “сорочачі лапки”, “качині шийки”, “заячі зуби”, “вовчі зуби”, “павучки”.

Птахи – священні істоти, бо наближаються найближче до Бога, до неба. Вони є символом безсмертя душі. На писанках часто зображають зозулю, голуба, ластівку, сороку, півня, лелеку.

Риба – знак родючості, плодючості, символ здоров’я, давній символ життя та смерті. За християнською символікою риба – символ Христа, бо по-грецьки аббревіатура означає Ісус Христос – Син Божий, Спаситель.

“Худібка”- писанки зображають коників, ягнят, корів. В давнину така писанка сприяла приплоду тварин в господарстві.

Класифікації писанок за виконанням

Крапанки – один із видів великодніх яєць . Вони відносяться до стародавніх писанок. За технологією вони схожі на звичайну писанку, вони не розфарбовуються, а накрапуються. На поверхню яйця накрапується віск, а потім занурюється у фарбу. Такий малюнок утворюється крапками різного кольору та величини. Щоб робити такі великодні яйця, достатньо зробити мачку – квачики різної форми, виготовленні з лляної тканини, закріплені на паличці. Вони, як правило запікались у печі, та мали не більше трьох кольорів. Крапанки на даний час збереглись лише на Волині та Чернігівщині.

Дряпанк - яйця фарбували в темний колір, а потім голкою видряпували малюнок. Здебільшого на таких яйцях зображували солярні знаки, розети, ромби. Зустрічаються також і хрести різних форм та надписи: “Святий Боже”, “Христос Воскрес”, “ХВ”.

Крашанки – це яйце пофарбоване одним кольором, без візерунків. Вона ще також пов'язана із стародавнім культом поховання, бо саме яйце, поряд із сонячними символами, було атрибутом бога потойбічного світу.

Мальованки розписуються різними фарбами та різноманітними сюжетами. Тут зображають як квіти, так і людські фігури, свята та інші події. Не мають певної символіки, так як є мистецтвом пізніх часів.

Писанки найновішого часу мають орнаментику національних символів малюнки тризубів, гербів, кольори прапора, патріотичні надписи. Ці писанки є відбитком нашого часу [56, с.57-58].

1.3. Компарування батику та писанки

Для сучасних художників-текстильників писанка є дуже цінним знаряддям для створення нових творів мистецтва як за художньо-естетичними якостями, так і за технологічними.

У результаті проведення порівняльного аналізу щодо технології виготовлення писанки та батику можна зробити висновок про спільність багатьох критеріїв. Інструменти для писанки і батику ідентичні, а саме: віск, барвник, пензлі, чантинг, батик-штифт – для батику; віск, барвник, писачок, шаралик – у писанкарстві. Так і послідовність виконання розпису здійснюється за принципом: від світлішого тону до темнішого.

Технологічні прийоми за аналізом вищезгаданих видів також відповідають один одному.

1. Вільний розпис по тканині – у писанках це “мальованки”.
2. Подряпування воску на тканині (для отримання тонкого рисунка) – у писанках це “дряпанки” та “скрябанки”.
3. Робота «від плями» на тканині – у писанках це використання контрастних плям (вкраплення яскравого кольору зеленого, або синього на жовтому).
4. Кольоровий резерваж у техніці холодного батику – у писанках це лінійний рисунок за допомогою кольорового воску.
5. Отримання ефекту “мерехтіння” на тканині – у писанках це “крапанка”.
6. Ефект “кракле”, або “ламанка”, вимивання барвника з тканини – витравлення малюнка галуном, квасом (буряковим, хлібним) у писанках.

Отже, писанкарство мало досить значний вплив на розвиток української розписної тканини, як виду мистецтва. Воно і досі є джерелом для пошуку нових шляхів розвитку, адже декоративні можливості батику ще недостатньо засвоєні.

Декоративний розпис тканини і традиційна вибійка, позначились на процесі становлення нового виду мистецтва – так званого хусткового стилю, який характеризується особливою орнаментальною стилістикою, композиційною побудовою, ритмом плям.

Чимало західноукраїнських митців, які навчалися у європейських художніх вищих навчальних закладах, були обізнані зі скарбами світової культури, могли ознайомитися із незвичним для України мистецтвом техніки виготовлення батика на справжніх батикових творах, завезених до Європи зі Сходу. Отож у переліку джерел виникнення розписного текстилю в західних областях України на перше місце заслужено можна поставити писанкарство.

1920-1950 роки ХХст. вважаються етапом становлення розвитку нового виду декоративного мистецтва – художнього розпису тканин. Вибійка, писанкарство, народний декоративний розпис – це ті джерела українського розписного текстилю, яким притаманні своя художня природа, специфіка історичного розвитку. Вони є наставниками професійного декоративного мистецтва України, яке розвивається з 20 рр. ХХ ст. .

РОЗДІЛ 2. ТВОРЧА ЧАСТИНА.

ВІД СТВОРЕННЯ ЗАДУМУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ, ДО ТВОРУ В МАТЕРІАЛІ

2.1 Виникнення задуму творчої роботи та ескізний пошук

Створення кожного твору мистецтва передусє процес поглибленого вивчення оточуючого життя, перспектив його розвитку, осмислення, узагальнення спостережень, вражень буття. Перший етап творчого процесу є своєрідним "накопичувачем" образного матеріалу. Це своєрідна дослідницька діяльність по створенню образних моделей майбутніх творінь.

Отримавши певний запас знань та порадившись із керівником ми почали шукати та обдумувати тему творчої дипломної роботи .

Найголовнішим завданням було визначити тему дипломного твору, який цікавий не тільки нам, а й усім, хто пов'язаний з творчим процесом мистецтв, та розуміється в ньому. Отож, ми вирішили, що такою темою буде дослідження писанки та батику. Ознайомлюючись із теоретичним матеріалом, ми зустріли науковців та художників, які визначились саме у цій темі. Разом з тим, ми почали створювати ескізну базу для творчої роботи, щоб розуміти, яка вона має бути, де виконуватись. Досліджуючи цю тему, ми приміряли художній матеріал для можливого використання в своєму майбутньому творі. Спочатку це були просто начерки та ідеї, але все таки бачення роботи, як цілісного твору ще не з'явилося.

Почавши графічними і закінчуючи кольоровими ескізами з деталізацією, ми поступово відбирали ті, які найбільше підходили за композицією, кольоровим аспектам та загальним виглядом відносно до теми. Мало з'явитися щось просте, але водночас і складне. Художнім образом, що виникав у нас, було схематичне зображення символів української писанки на темному тлі. Довго думаючи, ми залишили лише три ескізи, з яких на консультації з викладачами та керівниками мали обрати один. Коли все-таки ми остаточно зупинилися на одному варіанті, постало складне завдання, за якими критеріями розташувати символи, щоб небуло хаотичності та відчувався цілісний зміст роботи. Довго осмислюючи закомпонували всі символи у квадрати, виділивши середину, розташували їх

навколо головного – хреста. Ще одна ідея в нас з'явилась щодо ескізу через творчий пошук теоретичного матеріалу, вона полягала в тому, щоб зробити не просто твір вписаний у квадрат, а триптих. Це дуже символічно за нашою темою. Адже трійка це “небесне число”, що символізує душу, в християнстві – Святу Трійцю. А писанка - символ релігії, який визначився у ескізах затвердженням, для створення проекту.

Писанка є своєрідним джерелом формування традиції українських розписних тканин. Саме тому і майбутній твір ми поділили умовно так, як ділять писанки.

Синій колір - основа нашої роботи. Це давній колір, який ще у IV-V ст. використовувався у візантійських вибіяках. Так само і в батику використовують темно-синій колір, так званий - колір “індиго”. Отож, це дуже символічно, бо основним тлом роботи визначатиметься темно-синій колір [43,67с.].

У батику “Вічність в традиції”, розмір якого є 1.50*30, 1.50*90,1.50*30 центром композиції є хрест.

Хрест - це найдавніший знак, що символізує світостворення. Це найвеличніший символ сили і влади. У нашій роботі, в центрі композиції, він займає найпочесніше місце, бо є одним із різновидів, актуальним зображенням в українських писанках (Буковини).

Переглядаючи багато зібраних ілюстрацій та творів писанок, ми зустріли більш, ніж очікували. В п'ятнадцяти видах зображень виділявся хрест. (додаток А, рис.1.2)

У наших предків він був символом чотирьох пір року, чотирьох сторін світу та чотирьох вітрів. У християнстві хрест символ відкуплення від гріха.

По периметру зображено смуги червоного та жовтого кольору, як символ добра, тепла, любові. В середині червоним кольором від світлого до яскраво-червоного, спіралеподібно розміщується рисунок.

Інтерпретовані символи української писанки займають своє місце по всьому периметру твору, які вписуються у квадрат. Він у символіці відображає структуру хреста і може бути символічним його аналогом.

Умовно у майбутньому творі ми розмістили символи за критерієм: небо, земля, підземний світ.

Зверху зліва та з права, у першій частині та третій нашого твору зображено птахів. У писанках їхня назва “Сороки”, а іншої птахи “Зозуля”. Взагалі, птахи символізують достаток та родючість, бо птах - символ зародження життя (додаток А, рис.1.7).

Сварга (Коловорот) - це знак вогню, руху та сонця. В стародавні часи вірили що заокруглені відроги символізували рух сонця, тай взагалі вірили що вона захищає від темних сил.

Вітрячок - символ вічного руху. Його у писанках ми найчастіше можемо зустріти у західному регіоні, а саме Північна Буковина (додаток А, рис.1.8).

Сонце - є символом Бога. Символізує: світло, життєву силу, небесний вогонь. Воно є носієм життя. Писанки із зображенням сонця дарували на щастя.

Сосенка - вважається символом здоров`я, вічної молодості та безсмертя . Найчастіше вона використовується у закарпатських писанках (додаток А, рис.1.12).

Барвінок, маки, айстри – квіти, своєрідні обереги від злої сили. У писанках символізують життя, людську душу. Жінки, які не могли довго завагітніти писали писанки з квітами та дарували їх дітям. Найчастіше такі писанки творили на Закарпатті та Поділлі.

Дубовий листок на писанках - сила, довголіття та терпіння (додаток А, рис.

Низ нашої роботи умовно можна назвати підземним світом. Тут зображені риби, як уособлення підводного світу, а саме води. Риба є символом життя та здоров`я.

Безкінечники розміщені внизу роботи часто символізують воду, її плинність. У християнстві вода - це очищення, вона символ вічності та плинності часу.

Наш твір - сучасна інтерпретація через поєднання спільних за технологією та різних за призначенням технік (розпису тканини та яєць). Досліджуючи літературну джерельну базу, ми зробили висновок, що дуже багато символів писанки беруть свій початок ще з давніх дохристиянських часів, коли людина не замислювалась над образною красою того чи іншого зображення, але осмислено вірила що та чи інша річ слугує оберегом, маючи магічне значення. Отже, це мистецька новація і має своє функціональне призначення.

2.2 Основні композиційні прийоми задіяні у створенні ескізів

Композиція — головний, організуючий компонент художньої форми, що надає твору єдності і цілісності, підпорядковуючи його елементи цілому. Закони композиції, що складаються в процесі художньої практики, естетичного пізнання дійсності, і є в тій чи іншій мірі відбиттям і узагальненням об'єктивних закономірностей і взаємозв'язків, явищ реального світу. Закономірності і взаємозв'язки виступають у художньо перетворюючому вигляді, до того ступінь і характер їх перетворення і узагальнення пов'язані з видом мистецтва, ідеєю й матеріалом твору. У пластичних мистецтвах композиція об'єднує часткові моменти побудови художньої форми (реальне або ілюзорне формування простору і об'єму, симетрія й асиметрія, масштаб, ритм і пропорції, нюанс і контраст, перспектива, групування, кольорове рішення і т. д.). Композиція організовує як внутрішній простір твору, так і його співвідношення з навколишнім середовищем і глядачем.

Однією з умов виразності об'єктів художнього конструювання є композиційна якість. Вона складається з гармонійності, співрозмірності та цілісності, які є важливими факторами естетичної досконалості твору.

Композиція тематичної картини визначається ідейним задумом. У роботі над композицією не можна виходити із формальних завдань, будувати твір на основі геометричних схем (розміщувати фігури по діагоналі, колу, трикутнику тощо). Поки не була обрана тема, не можна розробляти композицію.

Сюжет вбирає те коло ідей, почуттів і думок, які художник задумав передати в творі. Він народжується із глибокого знання життєвих явищ, з досвіду, та візуального сприйняття. Коли затверджена тема, художник проводить клопітку роботу з вивчення історичного, документального, портретного, або пейзажного матеріалу. Так народжується художній проект.

Зображення оживає і перетворюється в художній образ, якщо в творі існує мотивована поведінка персонажів, її стан, пози і жести. Сюжет визначає кількість дійових осіб, їх розміщення, розмір постатей, вибір точки зору та ін.

З часу визначення задуму починається робота над створенням перших ескізів композиції, які бажано виконувати невеликого розміру.

Ескіз — це проект картини, перший етап роботи. В ескізі визначаються формат, розмір зображення. У багатьох варіантах треба досягнути виразності вирішення, правдиво розмістити об'єкти, предмети, згрупувати постаті, знайти змістовний центр.

Ескіз буде вдалим, якщо зміст читається з першого погляду і основна думка зрозуміла. У розробці враховується перспективне вирішення простору. Усе це сприяє цілісному сприйманню глядачем головних і другорядних елементів зображення [26].

Прийоми композиційного вирішення розвивалися і збагачувалися у практичній діяльності багатьох поколінь народних майстрів, цехових ремісників та професіональних художників. У різних народів і в різні епохи виникали свої композиційні прийоми, що відповідали завданням декоративно-прикладного мистецтва певного часу. Одні прийоми композиції, недовго проіснувавши, втрачали своє значення разом з ідейними концепціями, що їх генерували, на зміну приходили нові. Іншим судилося тривале функціонування упродовж багатьох тисячоліть завдяки гнучким варіативним властивостям.

До головних композиційних прийомів належать: ритм, симетрія, асиметрія, статика, динаміка.

Наведемо приклад: ритм, як композиційне вирішення декоративно-прикладного мистецтва - це повторення-елементів об'ємно-просторової і площинно-орнаментальної форми та інтервалів між ними, об'єднаних подібними 'ознаками тотожними нюансними і контрастними співвідношеннями властивостей тощо. Він буває простий і складний. Простий ритм - рівномірне повторення однакових елементів та інтервалів в об'ємно-просторовій та орнаментальній структурі називається метричним. Одним з прикладів метричного порядку може служити рівномірне розміщення «дармовисів» на гуцульських виробах з дерева.

Симетрія як композиційний прийом - це чіткий порядок у розташуванні, поєднанні елементів, частин відповідної тектонічної структури творів декоративно-прикладного мистецтва.

Принцип симетрії, яким народний майстер і професіональний художник керується у творчості, зустрічається у природі наприклад: кристали, листочки, квіти, метелики, птахи, тіло людини та ін.. Симетрія вносить у твори декоративно-прикладного мистецтва порядок, закінченість, цілісність, асоціюється з вольовою організацією форми і декору.

Асиметрія - відсутність будь-якої симетрії. Асиметрія виражає неупорядкованість, незавершеність. Вона за своєю суттю «індивідуальна», тоді, як в основі симетрії закладена певна типологічна спільність. Їй підпорядковуються твори, наділені симетрією даного типу. Наприклад, розеткові композиції з центральною променевою симетрією дерев'яні різьблені тарелі, розеткові витинанки, мереживо та ін.. Побудову асиметричної форми можна зрозуміти лише сприйнявши структуру загалом, асиметричну композицію і по фрагменту рапорту. Для килима із дзеркальною двовісною симетрією досить однієї четвертої частини, щоб визначити його загальний вигляд. Наша робота є асиметричною, хоча поділ роботи є чітким та симетричним [26, 34с.].

Композиційні прийоми є важливими і невід'ємними факторами у створенні нашої роботи. Адже від цього залежить вигляд та сприйняття глядачем роботи.

Після визначення і відбору ескізного варіанту починається розробка проекту. На цьому етапі необхідно закомпонувати батик на планшеті, тобто розташувати на площині, відчути масштабність, співрозмірність панно з планшетом. Занадто велике зображення буде створювати враження випадання з формату, а маленьке – губитися в ньому.

Компоновка листа потребує великої пошукової роботи. Для цього й виконується чорновий ескіз-розробка. Також потрібно правильно підібрати шрифт, щоб він гармонійно поєднувався з роботою. Шрифт визначає візуальний

вигляд тексту, який буде впливати на сприйняття, створювати певний образ або настрій, є засобом виділення, або залучення уваги.

Створюючи композицію, необхідно визначити, що буде акцентом в роботі і як виділити це головне, тобто, сюжетно-композиційний центр, який часто також називають “змістовим центром”, або “зоровим центром” домінантою картини. Звичайно, в сюжеті не все однаково важливо, і другорядні частини підкоряються головному.

У батіку “Вічність в традиції” центром композиції є хрест, який являється символом віри. Центр виділяється за допомогою кольорового контрасту фігури. Символи розташовані знизу і зверху є другорядними, але не менш важливими. Щоб поєднати ці частини роботи ми вирішили зробити ефект “кракле”, або “ламанку”.

2.3 Семіотика кольору в декоративному панно “Вічність в традиції”

Батик “Вічність в традиції” має основні кольори такі як: білий, синій, зелений, оранжевий, жовтий, червоний. Кожен з цих кольорів має свою енергетику, символіку та емоційне навантаження.

Передусім хочеться виділити та охарактеризувати окремі кольори:

Жовтий колір – це дуже теплий і приємний відтінок, який приховує в собі радість, надію та щастя. Він часто символізує свободу, позбавлення від різноманітних обмежень та проблем. Жовтий колір поширюється на всі сторони, уособлює розум, вплив домінанти. Він гнучкіший, скрізь проникає, допомагає подолати труднощі, сприяє концентрації уваги. У міфології жовтий уособлює собою Сонце, тепло, весну та квіти. Жовтий, золотистий, оранжевий кольори писанки впливають на людину подібно до сонячного проміння, дають радісний, світлий настрій. В писанці означають тепло, надію, небесні світила, врожай в господарстві. В японському батіку цей колір був кольором божественної, імператорської влади.

Оранжевий - колір теплоти, блаженства, напруження, але в той же час - м'якого блиску призахідного сонця. Він завжди радує око і сприяє гарному настрою. Практично завжди має благотворний вплив, тому що показує радісні сторони життя (на відміну від синього).

У психодіагностиці за допомогою оранжевого розрізняють червоно-жовтий і жовто-червоний. У кельтів богиня молодості і кохання - в жовто-червоному одязі (їй належать молодильні яблука). Він надає підтримку в разі тяжкої втрати або горя; вносить втрачену рівновагу. Оранжевий дає здатність щось робити і вважається одним з кращих кольорів у психотерапії.

Зелений колір є одним із улюблених і найцікавіших. Він асоціюється з надією, родючістю, життям та здоров'ям. Ось чому зелений вважають такою потужною барвою. Цей колір також пов'язаний із зародженням, початком життя, тому що такі тони заряджені енергією, що викликає в уяві відчуття свободи та неймовірної сили.

Синій - концентричний колір, присвячує все тільки собі, в нього “немає дна”, він ніколи не закінчується, втягує в себе, п’янить. При цьому сила кольору недооцінюється. Він створює передумову для глибокого роздуму над життям; кличе до знаходження сенсу, істини. Викликає не почуття, а духовні враження. Синій колір - це сталість, завзятість, наполегливість, відданість, самовідданість, серйозність, строгість. У міфах - синій колір - це божественний прояв, колір загадковості та цінності. Синій колір - втрата реальності, марення, фанатизм. У синій колір одягнені маги й чарівники. У середньовіччі, люди, що ходили в блакитному, знали істину. У Стародавньому Єгипті піраміду зсередини фарбували синім кольором. Синій у прапорах - свобода, об’єднання, приналежність до великого цілого.

Червоний колір в батyku символізує любові життя, і в той же час гнів, війну, вогонь, мужність і силу. Червоний колір в писанках мабуть є найбагатозначнішим. Недаремно в народній мові він зблизився з поняттям красивого, слова “красний” – “гарний” стали взаємовідповідними. Червона барва символізує добро, радість життя, для молодих - надію на щасливий шлюб. Саме червоне яйце є головним символом Воскресіння, жертвності і небесного вогню.

РОЗДІЛ 3. ТЕХНОЛОГІЧНА ЧАСТИНА

ГОЛОВНІ ТЕХНОЛОГІЧНІ ЕТАПИ ВИКОНАННЯ БАТИКА

3.1. Підбір матеріалу для реалізації розпису по тканині

Для реалізації задуманого твору потрібно підібрати матеріал для виконання розпису по тканині. Першим етапом є заготовка підрамника на якому буде натягнута тканина, у п'яти екземплярах, виготовлені з липи, розмірами 150х30см. (2шт.), 90х90см., 30х90см. (2шт.).

Тканину у майбутньому ми використовуємо ситцеву. Це легка бавовняна тканина. Ситець використовується здебільшого для виготовлення легкого жіночого одягу, чоловічих сорочок та постільної білизни. Для розпису тканини в техніці гарячого батику він буде чудово пропускати через себе резервуючу суміш.

Наступний етап - підбір інструментів.

Для розпису по тканині потрібен чантинг. Його можна купити в будь-якому художньому магазині. Чантинг - це інструмент з дерев'яною ручкою, який має мідний завужений циліндричний кінчик, отвір дуже маленький, щоб акуратно вести лінію. Він дуже схожий на писачок, яким пишуть писанки.

Важливим інструментом є пензлі, їх нам потрібно декілька. Один, щоб наносити віск, два для малювання фарбою, та один жорсткий для втирання фарби у тріщини.

Також необхідно підготувати посуд для водяної бані, резервуар для суміші воску та парафіну. У тому процесі використовується алюмінієва посудина та бляшана баночка (0,5л.).

Застосовуватиметься фарба – основний компонент, без якого твір не існуватиме. Фарбу для батику купуємо у художньому магазині. Вони на водній основі, акрилові, чудово підходять для всіх видів батику, легко змішуються між собою.

Допоміжними засобами потрібні канцелярські кнопки, ватман, серветки (додаток Г, рис.4.1).

3.2. Основні технологічні етапи виконання роботи в матеріалі

У технології гарячого батика розрізняють такі основні способи виконання робіт:

- простий (в одне перекриття);
- складний (у два й більше перекриття);
- робота «від плями».

Для виконання дипломного твору, смислового відтворення художнього задуму в матеріалі, необхідно спочатку виготовити підрамник, на якому буде натягнута тканина. Дипломна робота є триптихом, але готуватимемо його частинами, щоб було технологічно зручніше.

Основою нашої роботи є ситцева тканина, а взагалі, на батьківщині батіку, використовують натуральний шовк. Можна брати також ситець, чи перкаль. Перший етап - прання тканини для зняття апрету. Потім натягуємо тканину на підрамник та фіксуємо канцелярськими кнопками.

Після того, як підрамники з тканиною будуть готові беремося за перенесення ескізу на тканину. Для цього ми заздалегідь підготували картон розміром, як наша дипломна робота, на якому перенесли ескіз.

Наступним етапом у нас буде замішування світлого бежевого відтінку та фарбування повністю всієї тканини.

Готуємо також віск для роботи. Беремо 70% парафіну та 30% бджолиного воску, розтоплюємо їх на водяній бані. Всі елементи на тканині, які мають залишитися, бежевого кольору резервуємо цією сумішшю. Щоб фарба добре лягала на тканину та не протекла під віск, потрібно дати певний час для застигання воску (5-10хв.).

У наступному за ескізом етапі, замішуємо блакитний колір, малюємо смуги (1см.) по розміченій тканині, щоб розділити наші символи. Чекаємо доки фарба висохне (приблизно 3-4год.), щоб зафіксувати їх воском. Для швидкого висихання можна використати фен.

Наступним етапом буде профарбовування всіх елементів на нашій роботі, які за задумом повинні бути світло-жовтого кольору. А саме : сонце, смуги на рибках та половинка дубового листочка. Чекаємо доки висохне.

Резервуємо воском елементи світло-жовтого кольору.

Беремо яскравий жовтий і фарбуємо такі частинки, як деталі на рибі, листочки на “айстри”, сонце, плями на фоні “яблуньки”. Знову ж таки чекаємо, доки висохне, щоб перекрити воском.

“Сонце” також малюємо в декілька етапів так, як воно має багато відтінків жовтого кольору, для швидкого висихання використовуємо фен. Ним просушуємо жовту фарбу. Далі перехресними смугами по діагоналі резервуємо воском розтопленим на водяній бані. Потім жовто-оранжевою фарбою розведеною на половину з водою робимо хрест на сонці, який виходить за його межі. Таким чином, ми вказуємо на те, що сонце і хрест - символи Бога, а у поєднанні вони створюють своєрідний образ, що Бог всевидючий та завжди за нами спостерігає, як те сонце світить своєю любов'ю та милістю.

“Вітрячок” будемо малювати від світло-жовтого кольору до темного оранжевого, щоб відчуті його рух. Все це ми робимо поступово, акуратно та з натхненням.

Наступним етапом роботи є замішування червоної, темно-червоної, бордової та напівпрозорої бордової фарби. Використовуючи їх відповідно за ескізом профарбовуємо частинки роботи. Коли все висохне, резервуємо воском.

Не завжди технологічно фарба дає точно конкретний колір. Тому ми ще раз перекриваємо деякі частини тією ж самою фарбою для творення ефекту.

Техніка гарячого батику не легка завжди потрібно робити проби на невеличких клаптиках тканини, щоб побачити, що ж буде при тій чи іншій роботі. Проблема може виникати не тільки з фарбою, а й з воском, який повинен дуже добре проникнути у тканину, щоб не допустити протікання фарби. Тому завжди після того, як наносимо контур, чи лінію, у якій сумніваємось, що вона добре

тримає (дуже тонка лінія) перевіряємо тканину з іншого боку. Якщо видно, що віск не дуже добре пройшов через тканину резервуємо і з іншої сторони.

Коли всі кольорові частинки нашого батику готові і перекриті воском, замішуємо та покриваємо весь фон роботи світло-синьою фарбою. Цей етап не складний, але для прискорення процесу беремо великий пензлик.

Далі використовуємо розігріту суміш воску та парафіну і обводимо пензликом, який має ширину ворсу 1см. акуратно лінії та контури малюнків. Замішуємо синю фарбу і перекриваємо весь твір. Нам потрібно умовно виділити серединку роботи горизонтальною та вертикальною лінією кольору, що утворився. Резервуємо тло на таких частинках роботи, як: “Вітрячок”, “Безконечник”, “Маки”, “Барвінок”. Решту перекриваємо раніше підготовленим темно-синім кольором.

Кінцевий етап: перекриваємо розігрітою сумішшю воску та парафіну всю тканину що залишилась без резервуючої суміші.

За нашим задумом по всьому тлі творчої роботи має бути ламанка, так званий ефект “кракле”. Щоб все зробити правильно та в кінцевому результаті зявилися тріщини на фоні роботи, нам потрібно заздалегідь перевірити товщину воску на творі. Для повноцінної ламанки шар воску не повинен бути занадто тонким і не дуже грубим. Якщо перевіривши та порадившись з художнім керівником, ми вирішили, що воску ще не достатньо, то розігриваємо та перекриваємо роботу повністю, ще одним шаром (суміші воску та парафіну).

Знімаємо тканину з підрамників та ламаємо віск в хаотичному порядку руками. Тепер замішуємо колір, яким мають фарбуватися тріщини із усіх фарб які залишились (червона, коричнева, жовта та синя). Жорстким пензлем втираємо фарбу в тріщини, зайву фарбу прибираємо за допомогою залишків тканини. Ця робота довга та клопітка. Коли все готово, чекаємо до повного висихання тканини і будемо знімати віск.

Завершальний етап нашої роботи - знаття воску, закріплення фарби. Для цього нам потрібна праска та дуже багато газет, щоб випарити віск. Підкладаючи

газети під низ тканини та наверх, обережно знімаємо віск. Щоб повністю його зняти потрібно кілька разів повторювати маніпуляцію.

Натягуємо роботу на підрамники, скріплюємо, та корсажною стрічкою оформлюємо її.

3.3. Проведення економічних розрахунків та обґрунтування затрат при виготовленні дипломної роботи

Розмір батику на підрамниках – 30x150, 90x150, 30x150см.

Розмір батику після оформлення – 158x150см.

Кількість тканини взято для виконання батику – 5 м².

Залишок – 1 м².

Вага батику після зняття з підрамників – 1 кг.

Вага гобелену після оформлення – 5 кг.

Для виконання батику «Вічність в традиції» була затрачена сума на матеріали та інструменти:

- чантинг – 20грн.
- тканина – 50грн.
- на виготовлення підрамника – 100грн.
- кнопки канцелярські – 25грн.
- фарби – 355грн.
- пензлі – 58грн.
- парафін – 184грн.
- віск бджолиний – 65грн.

Також витрати склали на оформлення гобелену:

- корсажна стрічка – 68грн.

Крім цього, ми використовували праску та газети для закріплення фарби, та зняття воску, ватман на картон (3шт.).

Загальна кількість витрат становить – 907грн.

Вартість праці – 2000грн.

Вартість амортизації творчої майстерні (на місяць) - 220грн.

Загальна вартість дорівнює кількості витрат, вартості виконаної роботи та вартості амортизації робочого місяця.

$ZB = KB + BP + AM = 907 + 2000 + 220 = 3127$ грн.

Вартість готової роботи – 3127грн.

ВИСНОВКИ

Традиційне народне мистецтво різних видів це дійсно щось магічне та незвідане до кінця. Можна безкінечно вивчати символіку писанкарства та кожного разу відкривати для себе щось нове. Можна дивитися на розписні тканини і не розуміти для чого із чого вони взяли свій початок, чи було в них певне функціональне призначення, чи прихована магічна сутність. Дослідивши та провівши порівняльну характеристику цих двох різних видів декоративно-прикладного мистецтва ми розуміємо наскільки багата наша країна талановитими художниками різних часів та епох.

Досліджуючи дві техніки розпису ми бачимо, що писанкарство мало дуже великий вплив на розвиток української розписної тканини, як виду мистецтва. Воно і досі є джерелом для пошуку нових шляхів розвитку, адже декоративні можливості батика у нас ще не достатньо засвоєні.

Декораційний розпис тканин і традиційна вибійка, позначились на процесі становлення нового виду мистецтва. 1920-1950 роки вважаються етапом становлення та розвитку нового виду декоративного мистецтва – художнього розпису тканин.

Отже, вивчивши, дослідивши, порівнявши предмети нашого дослідження ми з впевненістю можемо сказати, що завдання перед яким ми стояли на початку роботи виконано. Провівши компарування, ми дійшли висновку, що історично обумовлено так, що батик був більш функціональним винаходом, який слугував не тільки декоративним оформленням інтер'єру, а й одягом. А писанка з давніх давен мала тільки оберегове значення. В цьому і є їхня відмінність. Але і писанка і батик на даний час незважаючи, на причини їхнього виникнення, являються видом народної творчості. За технологією виконання вони ідентичні.

Для сучасних художників писанка є міцним ґрунтом для створення дійсно величних робіт, які будуть нести смислове навантаження і радувати око глядача. Не слід забувати та відкидати такі речі, як пережитки минулого.

Компаративізм дозволяє поєднати традиції у просторі і часі (Індонезія, древня Київська Русь). Це новація при входженні України у світовий та європейський простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білоус О., З. Сташук Школа писанкарства: Символіка в писанкарстві. Як написати писанку. Писанки в побуті. Київ: Мистецтво та освіта, 1997. С.38-46.
2. Білоус О., Сташук З., Школа писанкарства: навчально-методичні рекомендації. Київ: Мистецтво та освіта. 2017. 13-те вид. 55с.
3. Вереснева В.Я., Романова Н.В. Вопросы орнаментации ткани. Москва: АСТ, 1977. С. 55-78.
4. Визер В. Система света в живописи. Питер: Наука, 2004. 156с.
5. Гамаюнова О. Роспись ткани. Холодный батик. Київ: Юный художник, 2001. С. 44-45.
6. Гильман Р. А. Художественная роспись тканей. Москва: ВЛАДОС, 2003.96с.
7. Гура Л.П., Жоголь Л.Є., Прикрась свій дім. Київ: Техніка, 1988. С. 55-67.
8. Давидова Ю. Роспись по шелку. Платки, панно, палантины в технике «батик». Ростов н/Д.: Феникс, 2005. С. 6-14.
9. Давыдов С. Батик. Техника, приёмы, изделия. Москва: АСТ, 2005. 184с.
10. Дворкина И. А. Батик горячий. Холодный. Узелковый. Москва: Радуга, 2008. 240с.
11. Жук А.К. Сучасні українські художні тканини. Київ: Наукова думка, 1985. 155с.
12. Загайська Р. Писанка: традиції та модерний дискус. Львів: Априорі, 2009. 164с.
13. Запаско Я. П., Голод І. В., Білик В. І. Декоративно-ужиткове мистецтво. Львів : Афиша, 2000. С. 55-58.
14. Іванченко Ю. О. Христос Воскрес. Зі святом Великодня. Писанки на Україні. Київ: М/П «Муза», 1991. С. 49-50.
15. Каменская О. Горячий батик. Київ: Юный художник., 2005. 37с.
16. Кандинский В. О духовном в искусстве. Львів: Априорі, 1990. 156с.

17. Кара-Васильєва Т. В., Чегусова З. А. Декоративне мистецтво України ХХст.. У пошуках «великого стилю» [Текст]. Київ: Либідь, 2005. 280с.
18. Касьян Т. К. Батик: навчально-методичний посібник. Черкаси, 2011. 68с.
19. Касьян Т. К. Художній розпис тканини в техніці «батик» в історичному, технологічному та творчому аспектах. Київ : Либідь, 2008. №11. с.63-67.
20. Кириченко М. Український народний декоративний розпис. Київ, 2006. 133с.
21. Купер М. Язык цвета. Москва: Эксмо, 2001. 236с.
22. Малініна А., Малініна І. Основи розпису тканини. Батик. Навчально-методичний посібник. Харків: Скорпіон, 2005 С.44-56.
23. Маркаде В. Українське мистецтво ХХ століття і Западна Європа. Київ: Всесвіт, 1990. №7. С. 20-22.
24. Масалова Е.В. Батик в интерьере. Москва: Астрель, 2004. 178с.
25. Менди С. Роспись по шёлку. Руководство для начинающих. Ростов н/Д:Феникс, 2004. 288с.
26. Михайленко В.С., Яковлев М.І. Основи композиції. Геометричні аспекти художнього формотворення. Київ: Каравела, 2004. С. 34-45.
27. Мірчук О. В. Українське народознавство. Київ: Освіта , 1992. С. 67-68.
28. Наулко В.І. Семантика народних художніх образів. Культура і побут населення України. Київ: Либідь, 1993. С.40-45.
29. Осадца Т. Дослідники українських писанок. Образотворче мистецтво. Київ: Мистецтво, 1994. № 2. С. 22-24.
30. Печенюк Т. «Шестидесятники» Українського батіку. Образотворче мистецтво. 1992. № 1. С. 15-18.
31. Печенюк Т. Кольорознавство. Київ: «Граті-Т», 2009. 266с.
32. Попович М.В. Національна культура і культура нації. Київ: Т-во “Знання” України, 1991. 64с.
33. Резніченко М.І., Ковальчук Т.П., Богайчук Л.Р., та ін., Основи вжиткової творчості і методика викладання: навч. посібник. Тернопіль: навчальна книга – Богдан, 2011. 224с.

34. Рудницька О. П. Педагогіка загальна і мистецька: навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга, 2005. 358с.
35. Селівачов М.Р. Домінантні мотиви української народної орнаментики (кінець XIX - XX ст.) .Народна творчість та етнографія. Київ,1990. №2. С. 68-76.
36. Сельченко К.В. Психологія художественного творчства. Минск: Харвест, 1999. 752с.
37. Сидорович С.Й. Художня тканина західних областей УРСР. Київ: "Дніпро", 1979. 213с.
38. Синеглазова М.А. Распишем ткань сами. Москва: Профиздат, 1998. 96с.
39. Снарский О.В. Шрифт в наглядной агитации. – Москва: Плакат, 1978. - 63с.
40. Соколова В.К. Календарные праздники и обряды. Этнография восточных славян: Очерки традиционной культуры. -Москва: Наука, 1987. - 398с.
41. Сотська Г., Шмельова Т. Словник мистецьких термінів. Херсон: "Старт", 2016. 52с.
42. Стельмащук Г.Т. Розпис тканини. Народні художні промисли УРСР. Довідник. Київ: Наукова думка,1986. 120с.
43. Степанов Н.Н. Цвет в интерьере. Київ: Мистецтво, 1995. 95с.
44. Стоку Сузи. Батик. Москва: Ниола, 2005. 96с.
45. Сузи Стоку. Батик. Практическое руководство. Москва: Ниола 21 век, 1991. 123с.
46. Танкусов О. В. Гороховська Л.М. Технологія розпису тканин. Москва: Профиздат, 1969. 182с.
47. Терешина Г. Батик своїми руками. Москва: АСТ-ПРЕСС, 2009. 88с.
48. Тищенко О.Р. Історія декоративно-прикладного мистецтва України 1718 ст.: навч. посіб. Київ: Либідь, 1992. 192с.
49. Токар М. В. Кафедра художнього текстилю: її становлення і розвиток. Художній текстиль. Львівська школа. Альбом. Львів: Поллі, 1998. 45с.

50. Холлінгсворт М. Велика ілюстрована енциклопедія історії мистецтв. Пер. з англ. Київ: «Махаон-Україна», 2008. 512с.
51. Чаговец Т. П. Словарь терминов изобразительного искусства. Велико Терново, 2006. 144с.
52. Чай Фей, Сюй Чжэнь-пэн та ін. Узоры народной синей на бойки в Китае. Пекін: Издательство литературы на иностранных языках, 1956. С.26-39.
53. Чегусова З.А. Людмила Жоголь: Чарівниця художнього текстилю [Текст]. Київ: Либідь, 2008. 264с.
54. Чукіна Н. Путешествие в страну батика. Москва: Юный художник, 1984. №8. 45с.
55. Чуприна, К.Т. Ілюстрації до методичної розробки "Мистецтво батика" : для викл. худож. шкіл та худож. відділів шкіл. мистецтв. Донецьк: Б.В., 2005. С.34-45.
56. Шевчук О. Великодня веселка. Київ: "Дніпро", 2004. С. 22-58.
57. Шорохов Е.В. Композиция. Москва: «Просвещение», 1986. 303с.
58. Яцишин Т. І. ГЛОСАРІЙ. Словник термінів з декоративно-прикладного мистецтва. Тернопіль: навчальна книга - Богдан, 2015. С.5-8.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис.1.1 Зразки вибійковик тканин.

(продовження додатку А)

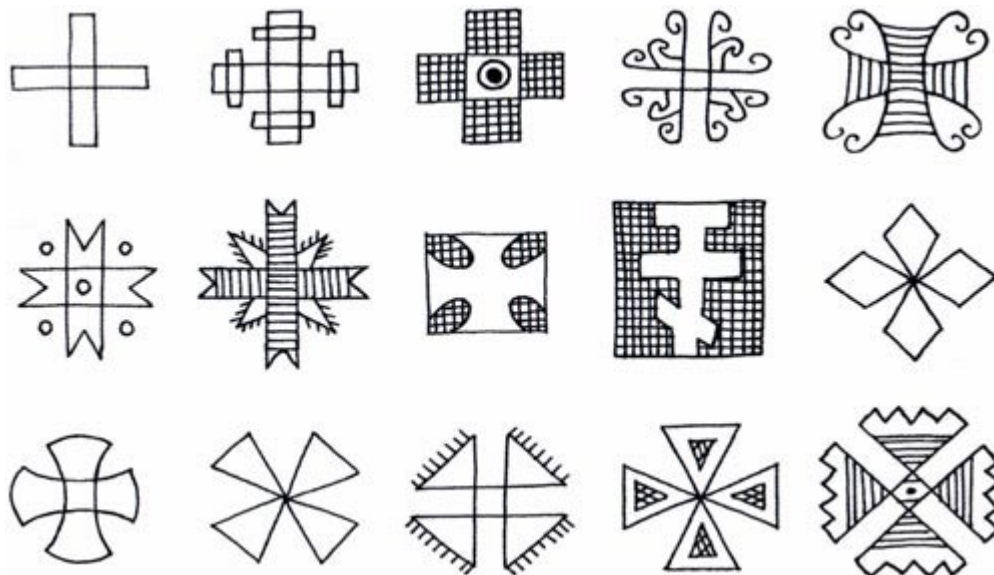

Рис.1.2 Різновиди зображень хрестів на українських писанках.

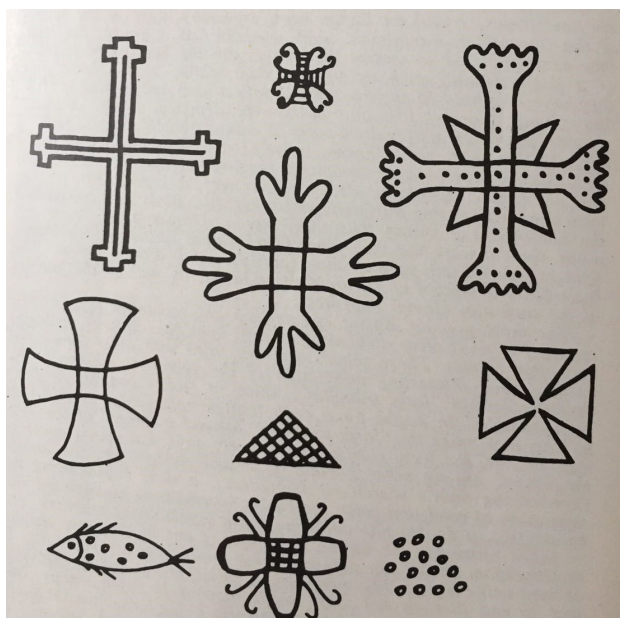

Рис.1.3 Християнські символи.

(продовження додатку А)

Рис.1.4 Херсонщина.

Рис.1.5 Бойківщина.

Рис.1.6 Вороніжчина .

Рис.1.7 Центральна Буковина.

(продовження додатку А)

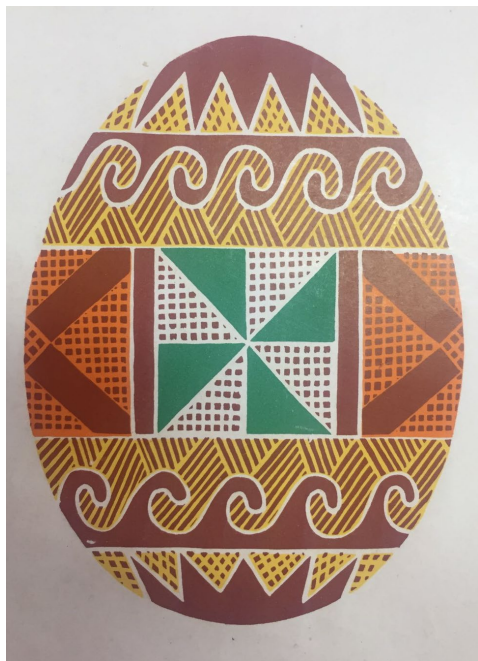

Рис.1.8 Північна Буковина.

Рис.1.9 Покуття.

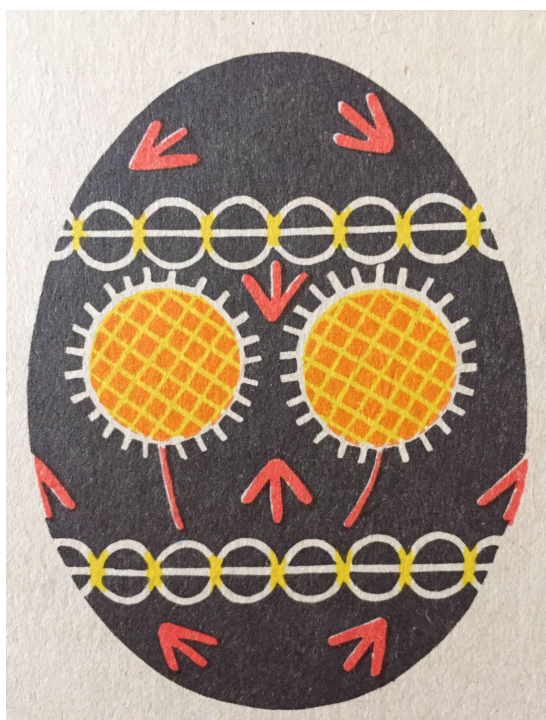

Рис.1.10 Бойківщина.

Рис.1.11 Полтавщина.

(продовження додатку А)

Рис.1.12 Херсонщина.

Рис.1.13 Покуття.

Рис.1.14 Полтавщина.

(продовження додатку А)

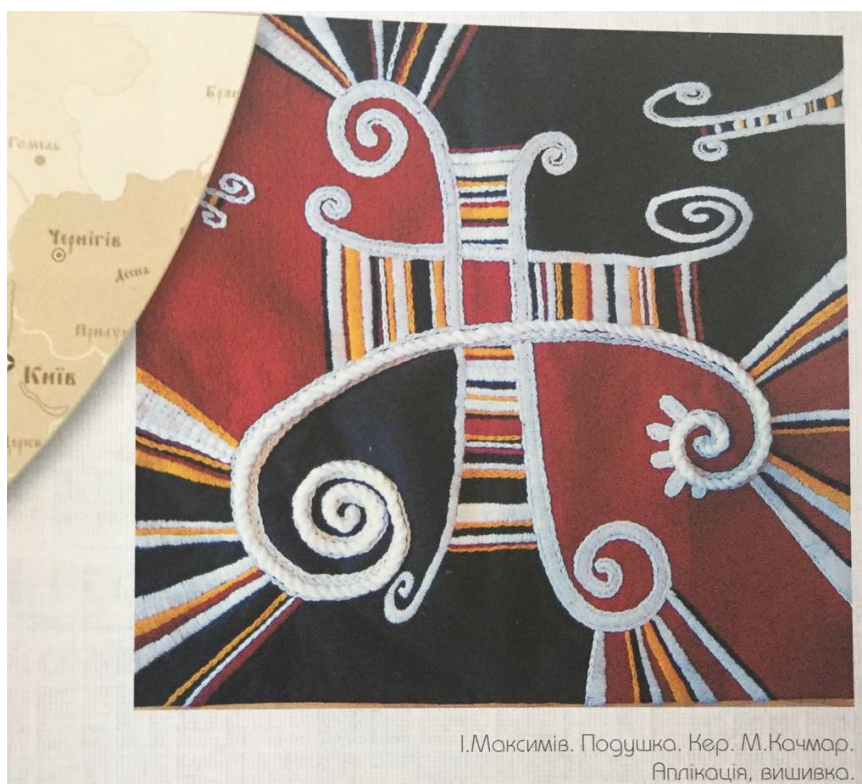

Рис. 1.15 Приклади писанок з рибною символікою.

Рис.1.16 Зразок писанки із символом птаха.

(продовження додатку А)

І.Максимів. Подушка. Кер. М.Качмар.
Аплікація, вишивка.

Рис.1.17 І. Максимів. Подушка (аплікація, вишивка). Керівник М. Кочмар.

Рис. 1.18 Зразок рослинних мотивів.

Додаток Б

Рис.2.1

(продовження додатку Б)

Рис.2.2

(продовження додатку Б)

Рис.2.3

(продовження додатку Б)

Рис. 2.4

(продовження додатку Б)

Рис.2.5

(продовження додатку Б)

Рис.2.6

(продовження додатку Б)

Рис.2.7

(продовження додатку Б)

Рис.2.8

Додаток В

Рис. 3.1 Проект дипломної роботи.

Додаток Г

Рис.4.1 Підбір інструментів для роботи в матеріалі.

(продовження додатку Г)

Рис.4.2 Основні технологічні етапи у виготовленні творчої роботи.

(продовження додатку Г)

Рис.4.3 Підбір кольорів за ескізом. Виконання роботи в матеріалі.

(продовження додатку Г)

Рис.4.4 Виконання роботи в матеріалі. Перекриття всієї роботи воском, для створення ефекту “кракле”.

(продовження додатку Г)

Рис.4.5 Процес створення ламанки, або ефекту “кракле”.

(продовження додатку Г)

Рис.4.6 Останній етап виконання роботи – зняття воску за допомогою паперу.

Рис.5.1 Робота дипломника в матеріалі.